

## ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

*І.Д.Бурковський, кандидат технічних наук, доцент*

*А.В.Бурковська, кандидат економічних наук*

*Миколаївський державний аграрний університет*

*Розглянуто найбільш важливі напрямки підвищення ефективності експортно-імпортної діяльності в аграрному секторі економіки. Зокрема, визначено конкретні заходи щодо оптимізації співвідношення між експортом та імпортом, а також збільшення обсягів експортних операцій по найвигідніших для нашої країни видах продукції.*

*Рассмотрены наиболее важные направления повышения эффективности экспортно-импортной деятельности в аграрном секторе экономики. В частности, определены конкретные мероприятия по оптимизации соотношения между экспортом и импортом, а также увеличению объемов экспортных операций по наиболее выгодным для нашей страны видам продукции.*

Для забезпечення власної продовольчої безпеки кожна держава покликана збільшувати загальні обсяги експорту і скорочувати (до обґрунтованого рівня) свій імпорт. А це є неможливим без застосування заходів стимулювання першого і регулювання — другого при одночасному наповненні внутрішнього ринку товарами власного виробництва.

Проблемами забезпечення ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності займається ціла низка науковців-економістів, серед яких: В.Я.Амбросов, П.І.Гайдуцький, А.В.Гордійчук, П.Т.Саблук, А.В.Шинкаренко та ін. Однак, незважаючи на це, деякі їх аспекти все ж залишаються недостатньо дослідженими, особливо — на регіональному рівні. Тому метою даної статті є висвітлення заходів щодо оптимізації співвідношення між експортом та імпортом продукції, збільшення обсягів експортних операцій та підвищення їх ефективності.

Експорт сільгосппродукції України в розрахунку на душу населення поступається перед середньосвітовим в 1,7 раза, а перед

такими країнами, як Канада, Франція, Китай — у 13-17 разів [1]. Між тим відомо, що успішний розвиток експортної діяльності підприємств сприяє підвищенню ефективності їх виробництва, технічному переоснащенню, запровадженню інновацій, зростанню обсягів товарообороту.

Слід вказати, що, на жаль, головним експортним агропродовольчим товаром України є сільгоспсировина, що перетворює нашу державу в сировинний придаток розвинених країн і призводить до втрат значної частини новоствореної вартості. Тому надзвичайно актуальною є диверсифікація експорту в напрямі збільшення частки продовольчих товарів поглибленої переробки.

У структурі експорту останніми роками переважає продукція рослинництва, що становить близько трьох четвертих сільськогосподарського експорту і найбільша частка якої припадає на зерно. Як показали проведені нами дослідження, видовий склад експортованого зерна по роках є неоднаковим. Провідні позиції в ньому займали ячмінь і пшениця. Саме ці види зерна є найбільш перспективними і на найближчі роки. Але питома вага експорту класної пшениці становить не більше 10%, ячменю — 15-18% %, більшість же зерна вивозиться за межі України як несортове, що призводить до низької ефективності його експорту.

Слід визнати, що стійкий експортно-імпортний ринок зерна в Україні ще не сформувався. Перелік країн, в які здійснюється експорт виробленої, наприклад у Миколаївській області, продукції, є досить великим. У 2005 році він досягав 96-и. Серед них: з СНД—11 (провідні позиції за обсягами експорту належать Російській Федерації, Білорусі, Таджикистану, Молдові, Азербайджану, Казахстану); з європейських — 29 (насамперед — Іспанія, Нідерланди, Італія, Німеччина, Норвегія, Болгарія); з азіатських — 27 (Іран, Ісламська Республіка, Сирійська Арабська Республіка, Індія, Туреччина, Ізраїль); з африканських — 20 (Алжир, Туніс, Лівійська Арабська Джамахірія, Марокко, Єгипет, Мавританія); з американських — 8 (Віргінські і Британські острови, Канада, Барбадос). Останнім часом освоюються й такі нетрадиційні ринки збуту зерна, як Бразилія, Перу, Японія. Найбільшими оператора-

ми зернового ринку Миколаївщини в останні роки виступали ССПП “Нібулон” та ТОВ “Сандора”. Достатньо великим (88) є і число країн, з яких імпортується іноземна продукція в Миколаївську область. По суті, майже кожна країна одночасно і експортує свою продукцію в нашу область, і здійснює імпорт українських товарів.

Очікується, що на глобальному рівні (світовий ринок) попит на зерно зростає. Перевищення попиту над пропозицією передбачається у більшості країн, що розвиваються, у т.ч. Китаї, країнах Північної Африки і Латинської Америки. Прогнозується підвищення світових цін на основні види зерна. Так, до 2009/10 маркетингового року ціни на тверду озиму пшеницю, за прогнозами ОЕСД і FAPRI, можуть зрости до 145-150 дол. за тонну, на кукурудзу — до 110-111 дол. за тонну. Зростання цін очікується і по ячменю — до 139 дол. за тонну [2].

Для досягнення належного ефекту при формуванні структури експортного потенціалу необхідно дотримуватися світових принципів забезпечення конкурентних переваг, досконалих механізмів функціонування світового ринку, еквівалентності міжнародного обміну товарами.

З метою підвищення ефективності експортних операцій, послаблення позиції зарубіжних трейдерів на українському ринку необхідно: стимулювати експорт сільгосппродукції (без ураження інтересів внутрішнього ринку) і підвищувати її конкурентоспроможність; здійснювати захист вітчизняного товаровиробника на внутрішньому ринку; прискорити створення прозорого ринку аграрної продукції тощо.

Держава повинна брати активну участь у формуванні експортних ресурсів зерна. Для цього в регіонах доцільно створювати експортні спеціальні зернові зони, встановлювати для них обсяги виробництва та ціни, які б на 25% перевищували середні на зерно по країні. Державі потрібно самій стати суб'єктом ринку зерна і зовнішньої торгівлі ним, для чого слід практикувати замовлення на зерно регіонам у розмірі до 15% товарного збіжжя [3]. У разі необхідності експорту зерна за низькими цінами держава повинна

запроваджувати механізм експортних субсидій та субвенцій, без чого підтримувати доходи товаровиробників на належному рівні практично неможливо.

Водночас уряду слід ввести суворий контроль за якістю імпоротної продукції, жорстко захищати внутрішній ринок від імпорту продуктів, які виробляються в країні в достатній кількості. Сприятливі умови для імпорту повинні створюватися лише по тих видах сільгосппродукції, що не виробляються в Україні і яких не вистачає.

Україна повинна мати стабільні ринки збуту аграрної продукції на зовнішньому ринку, закріпитися на них і створити відповідну інфраструктуру для її масштабного експорту. Держава має підтримувати сільськогосподарських виробників і сприяти їх самостійному виходу на світовий ринок. Спільними зусиллями декількох господарств (великих виробників конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, дрібних реформованих господарств, фермерів) на кооперативних засадах можна створювати структури експедиційного обслуговування запланованих на експорт товарних обсягів. Вони повинні займатися формуванням відповідних за кількістю і якістю партій експортної продукції, заключати договори щодо її складування, оформлювати сертифікати та інші супроводжувальні документи, транспортувати товари до портів, пропускних пунктів тощо.

Невід'ємною умовою розвитку і функціонування зовнішнього аграрного ринку є належне інформаційне середовище. Поява на міжнародній арені значної кількості самостійно господарюючих суб'єктів призвела до зростання попиту на інформацію щодо даних про зарубіжні фірми, рівні світових цін, курси акцій на фондових біржах, ставки відсотка найбільших світових банків, курси валют. В Україні необхідно запровадити і національну систему зовнішньоекономічної інформації, яка б складалася з показників, прийнятих на міжнародному ринку інформаційних послуг. У сучасних умовах для формування інформаційної мережі в кожній галузі АПК доцільно було б визначити відповідні базові структури, сприяти їм в оснащенні сучасним обладнанням для збирання, обробки, аналізу

й передачі даних, надавши їм широкі права щодо своєчасного одержання необхідної інформації від підприємств різних форм власності, установ, організацій. Нам потрібна інформаційна система, яка б забезпечувала пошук партнерів не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках.

Без нарощування обсягів національного виробництва, підвищення його наукоємності та здійснення модернізації всі спрямовані на регулювання зовнішньоекономічної діяльності заходи залишаються малоефективними.

Таким чином, основними напрямками забезпечення достатньо ефективної зовнішньоекономічної діяльності є:

- диверсифікація експорту, насамперед - в напрямі збільшення обсягів та частки готової продукції (а не сировини, як це має місце зараз);
- збільшення обсягу експорту українських продовольчих товарів у розрахунку на одну особу населення, який нині в 1,7 раза поступається середньосвітовому. Цьому сприятимуть складання балансів виробництва та використання провідних видів сільгосппродукції, адаптація вітчизняних товаровиробників до вимог світового ринку;
- підвищення у складі експорту зерна частки висококласної пшениці, ячменю та кукурудзи, оскільки вивезення за кордон несортової продукції призводить до великих втрат нашої країни;
- найбільш дієвими заходами щодо підвищення ефективності експорту є: стимулювання експорту сільгосппродукції і підвищення її конкурентоспроможності; захист вітчизняного товаровиробника на внутрішньому ринку; прискорення створення прозорого ринку аграрної продукції; активна участь держави у формуванні експортних ресурсів, насамперед — зерна за вказаними у статті напрямками; перехід від вивезення вітчизняної продукції іноземними трейдерами до її відвантаження українськими експортерами безпосередньо в країни-споживачі (зі створенням відповідних кооперативних структур експедиційного обслуговування);

- оскільки надходження в Україну значних обсягів іноземних товарів створює перешкоди для ефективного продажу вітчизняних, сприятливі умови для імпорту повинні створюватися лише по тих видах сільгосппродукції, що не виробляються в Україні і яких не вистачає;
- запровадження національної системи зовнішньоекономічної інформації — з визначенням у галузях відповідних базових структур і сприянням їх розвитку.

### *ЛІТЕРАТУРА*

1. Амбросов В.Я. Трансформаційні процеси в аграрній сфері регіону // Економіка України. - 2003. - №8. - С. 66-70.
2. Перспективи розвитку зернового ринку ЄС і світового ринку до 2009/10 МР // Пропозиція. - 2002. - №10. - С. 28-34.
3. Гордійчук А.В. Стан формування та перспективи нарощування експортних ресурсів зерна в Україні // Агроінком. - 2004. - №11-12. - С. 56-59.